

Demokrasi devrimi olacak

Yaprak Özer / İndeks İletişim, Yönetim Kurulu Başkanı

Bir başlığa bir yaşadıklarımıza bakıyor olmalısınız... Küresel akıl tutulması içinde, ütopyada kaybolduğumu düşünebilirsiniz. Kaybolacaksam bu ütopyada kaybolayım diye içimden geçirdiğim bir gerçek. Başlıkta ifade edildiği üzere aramızda çoğunluktan farklı düşünenler de var. TÜSİAD Genel Sekreteri Dr. Bahadır Kaleağası bir örnek. Oturduğu koltuk, Avrupa Birliği başkenti Brüksel'de ve Paris'te geçirdiği profesyonel çalışma yılları bardağın boşuna bakıp, dolu'yu tarif etmesini engellemiyor. Gerçi ben kendisine boş taraftan bolca soru yönlendirdim. TÜSİAD ve benzeri kurumların gömleklerinin dar geldiğini düşünüyorum. Kaleağası samimi yanıtlar verdi. Sohbetin en ilginç yanı, "dijitalleşme ve demokrasi" ilişkisi ile "yapay zeka ve yeni insan türü"nde zirve yaptı. Söyleşinin dijital ve uzun versiyonunu yaprakozer.com adresinde bulabilirsiniz.

Kurumlar bizi geleceğe taşıyor mu, dünya değişirken TÜSİAD'ın misyonu, vizyonu değişiyor mu?

TÜSİAD gibi kurumlar için, değişime ayak uydurmak var olma nedenidir. İnsanlık tarihinde ender rastlanan büyük bir teknoloji ve sanayi devriminin odağındayız. TÜSİAD Business Europe'da, G20'nin iş dünyası boyutu B20'de, OECD danışma kurulunda, Çin'in "tek kuşak ve tek yol" girişiminde, ABD Silikon Vadisi'nde... Ya uyum sağlayacaksınız, hatta ileriye götüreceksiniz ya da yok olacaksınız.

Toplumla aranızdaki makas açılıyor, nerede yakalanır, yakalanabilir mi?

Yakalanacaktır mutlaka. Değişim süreçlerine tarihte de baktığımızda böyle olmuş. En büyük yanlış devletlere bakıp haritada Amerika, Çin bunu diyor, gelecek şurada demek. Bunlar 20. Yüzyıldan kalma köhne düşünceler. Değişim insanlarla, teknolojiyle olur; insanların ürettiği, sosyal ilişkilerle olur, insanların umut veya umutsuzluklarıyla olur. Değişim bir çizgi, bir fotoğraf değildir, hareket halinde bir film, diyalektiktir. Dördüncü sanayi devrimindeki "devrim" sözcüğü herhangi bir sözcük değil. Her şey çok daha hızlı değişiyor: dijital, genetik, temiz enerji teknolojileri, siber ve fizik sistemlerin bir araya girmesi, yapay zekâ, kuantum bilgisayarları... Konulara da artık kuantum bakmamız gerekiyor. Evrende birbirinden uzak fotonlar, atomlar birbiriyle konuşabilir, etkileşebilir hale geliyor, ki toplum da aslında böyle değişiyor. Birbirinden çok uzak ve kopuk sandığımız her şeyin birbirine olan etkisi ve birbiriyle olan o etkileşimi zaman içinde bir araya gelip yeni enerjiler üretebiliyor.

Siz toplumun her kesimiyle yeterince yakın mısınız?

TÜSİAD değişimi en iyi anlamaya çalışan kurumlardan biri. Biz diyoruz ki, bu değişime Türkiye'nin de ayak uydurabilmesi için üç temel alanda çok hızlı ilerlemesi gerekiyor. Birincisi demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti. Evet Türkiye çok ciddi bir badire atlattı, darbe girişimiyle karşı karşıya kaldı. Bunun getirdiği olağanüstülüğü geride bırakıp bir an

önce dünyada tekrar özgüvenli, insan hakları ile özgürlüklerle yükselen bir ülke olmalıyız. Toplum, özgür, girişimci, yaratıcı değilse, ne ekonomi ne sosyal ilerleme olur. Özgürlük bizim en önemli kaynağımız; petrolümüz, enerji kaynağımız.

Bilgiyi ya da teknolojiyi iskaladığımızı düşünüyor musunuz?

İkinci konu yapısal reformlar. Yani ekonominin kendi doğasındaki temel değerlerden ve önemli göstergelerden yola çıkarak dönüşüme ivme kazandıracak olan teknoloji konuları, eğitim reformu, özgürlükçü bir eğitime ihtiyacımız var. Öğrenciler erken sınıflarda kodlama, İngilizce öğrenmeli. Türkiye'den çok daha fakir ülkeler bunu yapıyorken, Türkiye çok daha iyisini yapabilir. Fakir bir ülke algısına kapılmamız gerekiyor.

Entelektüel anlamda fakirleştiğimiz bir gerçek değil mi?

İlk sınıflardan itibaren bireysel düşünmeyi, sosyal sorumluluk sahibi olmayı öğrenecek özgür nesillere ihtiyacımız var. Mustafa Kemal Atatürk çok güzel özetlemiştir: "Vicdanı hür, fikri hür nesiller gerekiyor". 21. Yüzyılda da geçerliliğini devam ettiren muazzam bir vizyonun çok iyi özetidir bu. Üçüncü konu Avrupa Birliği sürecini çok iyi değerlendirmemiz gerekiyor. AB çok boyutlu bir yapıya doğru gidiyor. Artık entegrasyon çok daha basit, rahat olacak. Birkaç çemberli Avrupa Birliği'ne entegrasyonun çok esnek yapıları var. Yine Kopenhag siyasi kriterlerine, tek pazara uymak kaydıyla merkezi (federal) Avrupa'da yer almadan geniş

çember bugünkü konfederal, Avrupa Birliği'nde olmak kolay. İlle de federasyon altında para-vergi-bankacılık birliğinin üyesi olmak gerekmiyor. Fıili durum yapısallaşmaya başladı. Türkiye açısından şu demektir; kendisi için zaten gerekli olan sosyal kalkınma, hukuksal uyum, demokrasi kriterlerine uyarsa, Türkiye AB'de yer alacak. "...Avrupa'yı bırakıp Asya'ya bakalım, Asya'yı bırakıp sadece Avrupa'ya bakalım..." gibi söylemler nazik tabiriyle çocukça diyeceğim şeyler, ama çocuklar çok daha akıllı.

Gelecek düşünce tarzını yapay zekâ şekillendirecek, ilgileniyor musunuz?

Yapay zekâ çok simgesel bir şekilde çok iyi tanımlıyor bu dönüşümü. Sadece yapay zekâ değil; nesnelere interneti, temiz enerji teknolojileri, bio teknolojiler, kuantum bilgisayarının getireceği büyük devrim. Bunlar bir araya geldiğinde şunu görüyoruz; dünyada hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

O gün bugün değil mi?

On yıldan bahsediyoruz yani 20-30 yıllık bir şeyden bahsetmiyoruz. Üretim ilişkileri farklılaşacak, insanların ihtiyaçlarına olan ulaşım ve o ihtiyaçların da insanlarla bulunduğu tüm bu ortam çok farklılaşacak. Eskiden bilim kurgu filmlerinde ütopya olarak bize sunulan geleceğin içine son süratle gidiyoruz. Çalışmalarımızın %80-%85'inde dijital dönüşüm ve yeni teknolojiler sabit etken olarak var. Yani %100'e yakın. Değişim ile ilgili yapılacak olan konularda hiçbir zaman bu kadar yeter denilemez. Daha fazla yapmak gerekir mi? Mutlaka.

Siyaset dışı konuşmak sanki lüks ya da adeta ayıp... neden farklı konuları konuşmuyoruz?

Özel sektör kurumları zaten siyaset yapmaz. Özel sektör kurumları siyasa yapar. "Siyasa" Türkçeden düşmüş bir sözcüktür. İngilizcedeki "politics" ve

"policies" farkıdır. Özel sektör devlet ve hükümetin siyaseti hakkında tavır alır ve olması gerekeni kendi analiz, dünya görüşüyle önerir, bunun için araçları ve politikaları destekler. Türkiye'deki genel ortam çok fazla siyaset, çok az siyasa odaklı olduğu için siyasasız bir topluma doğru dönüşme riskiyle karşı karşıyayız. Bunun önüne geçmeye çalışıyoruz. Bırakın siyaseti, konu magazin veya dedikodu tarafına dönüşüyor. Tamamen kişiler veya parti olarak. Bu arada yapay zekadan bahsediyoruz... Zamanla yeni bir demokraside bunu çözecek. Yani gün gelecek elimizde öyle bir "yükseltmiş gerçeklik" aletleri olacak ki, tüm vatandaşlar birebir ve eş zamanlı olarak belediye, devlet, uluslararası örgüt tarafından gündeme getirilen konuları görecektir, fikir belirtmeden önce bilgi sahibi olabilecekler.

Farklı bir demokrasiden mi söz ediyoruz?

Doğru. Veriler üzerine düşünecekler, yalan dolan, dezenformasyon üzerine değil. Gerçek veriler üzerinde fikir sahibi olacaklar. Hamaset değil, etki analizi yapabilecekler. Ondan sonra görüşlerini siyasete birebir aktarabilecekler. Yapay zekâ demokrasi için yeni algoritmalar demektir. Bu farklılığın adı devrim. Demokraside de bir devrime doğru gidiyoruz. Devrime geçerken diyalektik, anti tez dönemlerinden geçebiliriz, yükselen popülizmler bunun bir simgesidir. Artan çatışmalar bunun bir göstergesidir. Yeni sentezlere giderken dünya kaçınılmaz olarak kötü dönemlerden, daha karanlık günlerden geçebilir, bocalayabilir çelişki ve kopukluklar olabilir, kurumlar yalpalayabilir ama insanlık daha iyiye doğru gidecektir. Teknoloji bunu çözerken, yapay zekâ genetik devrimle beraber daha farklı bir insan türü getirebilir. Mevcut insan türünün dünyayı getirdiği hal ortada...

Popülizme ne kadar avans veriyorsunuz? Dünyayı hegemonyası altına aldı, ne kadar devam eder?

Bu dalga aşağı inmekte. Fakat Avrupa'da Merkel önümüzdeki dönemde başarısız olursa yeni bir dalga beklemek mümkün. Türkiye'de siyasa odaklı toplumu ileriye götürecektir odakta siyaset gündemine geri dönemezsek, hamaset içinde giden bir ülke olursak, aynı riske kapılmamız söz konusu. ABD dahil bütün dünyada şu an azalan bir dalga var ama bitmiş bir dalga değil. Her an tekrar gelebilir, dikkatli olunması gerekiyor. İnsan odaklı politikalarla, insan odaklı düşünerek geleceği kurgulayabiliriz. Devletlerarası oyun bitti.